

Happening a kriptában

Tanúsítom, nem találtam senkit Balatonbogláron, aki a nyáron tömeges szexpartikat látott volna a temetőkápolnában. Pedig többen mondták. Mert ha éjjel, az éjszakának megfelelő hiányos öltözetben, földön is fekszik egymás mellett harminckét lány és fiú —, az még nem tömegszex. Márpedig csak erre vannak szemtanúk. Igaz, erre többszörösen is. Sok éjszakáról. És mindig más és más lányokról és fiúkról. Olykor 15—16 évesekről.

Ne lóduljon neki tehát a képzelet, mert senki nem látott ott tömegszexet. Legfeljebb azt, hogy *ugyanazek* a lányok és fiúk, akik éjszaka egymás hegyén-hátán pihentek a kápolnában, meg a kriptában, reggelente lejártak az utcai kúthoz, a főút mellé. És *félmeztelenül* mosakodtak.

De hát, istenem, ha meg felöltözve látták őket a forgalmas Balaton-parti üdülőhely lakói, akkor azt kifogásolták, hogy olyan benyomást keltenek, mintha soha nem mosdanának. Ja, hogy sokuknak sem foglalkozása, sem állandó lakása? Meg, hogy a Balaton körüli kóborlásuk közepette kötöttek ki itt, a temetőkápolnában, a „meghökkenő művészetek templomában”? Ugyan kérem, ha a kápolna jogos bérlője, *Galántai György* szállást adott nekik, mi köze akkor ehhez másnak? — Hát azért valami csak van, nem? — mondják a tanács vezetők, akiket utóbb felhíborított, hogy Galántai szállást adott mindenféle kóbor lovagoknak. Mert, hogy a környéken ezután hirtelen elszaporodtak a közrenddel ütköző dolgok.

Bőséges munkát adott a rendőrségnek ezen a nyáron a boglári temetődomb, meg a kápolna. Soha korábban annyi kétes alak, hazuról 20 forinttal ellátott tizenéves fiú és lány, törvénnyel már *összeültkőzött* és erkölcsi-emberi-politikai értelemben egyformán „meghökkenő”, magyar és külföldi, *Nyugatról* ide-talált „alkotó” nem fordult meg ezen a környéken, mint a múlt nyáron.

Epigonnak is gyenge

Mondhatnánk persze, hogy a hír hozta őket, a „világhír”. Mivelhogy a boglári temetőkápolnára már néhány nyugati útikalauz is felhívta a figyelmet. A Szabad Európa is. Egy különös réteg világának a hírharangja vezette ide azokat, akik tudatosan menekülnek a fényből a sötétbe, meg azokat a nagyon fiatalokat, akik romantikát látnak abban is, ha tizen esznek meg egy almát; ha úgy alszanak a kriptában, hogy félóránként cseréberélik a helyüket lányok-fiúk, hogy ne nyomjon annyira a kripták sok évszázados kópádójára, ha színházat játszanak velük a „művészek”, olyan színházat, ami az obszcenitásban kétségtelenül bonyolult, a politikai szimbólumokkal meg rafináltan egyértelmű; ha olyanok ontják az „igét”, akik már a kábítószert is kipróbálták, sőt, hoztak is magukkal, cigarettába töltve. Elképzelhető ezek után, mire próbálták ráfogni, hogy az művészet. Pedig hát ezek a boglári „rendezvények”, mint epigonok is gyengének bizonyultak. Látható, honnan származik az ötlet: a nyugati lapok tömve vannak hasonló „happening”-ek botrányainak a leírásával.

Talajt zszettett fiatalok, zavaros eszmék és a bűnözés találkozásából születik az a fajta züllés, amely anarchista, a szabadságról szóló frázisokkal csinál „ideológiát” az ipgyenélésnek, a lumpenéletformának.

Tömegszexet viszont senki sem látott a kápolnában! Mármint a falubeliek közül. Azok közül, akikkel a kápolnáberlő korábban igencsak jó kapcsolatot tartott, hiszen a falu *segítette*, mert akkor még feleslejt az érdemes, a méltó hírnév lehetősége. Igen, a határokon túlra is gondolt a boglári tanács, a művelődési ház, a lakosság, amikor Galántai György fiatal grafikus megjelent a községházán, szerződésrel a kezében.

— Kibéreltem az egyháztól a temetődombon a kápolnát, 15 évre. Az elképzelésem a következő — mondta a tanácsstikárnak, és pompás kis tervet vázolt fel egy leendő kápolnaműteremről, ahol ő dolgozik és más művésztsársai vendégek lesznek, hiszen oly csodás a panoráma, a Balatonra lejt a temetődomb. Szóval híre megy a művésztelepeknek. — Ahogyan volt nagybányai vagy szentendrei iskola, úgy lehet boglári is — folytatta. — A nyomdai kiadványokat, a propagandanyagot engedélyeztetjük. Rendben lesz kérem, itt minden, és olyan hír megy Boglárnak, hogy Ti hany elbújhat mellette. Persze várom a tanács segítségét. Villanyt kell bevezetni, az utat rendbe hozni.

A tanács vezetők, meg a művelődési ház ifjú és Galántainál semmivel sem kevésbé lelkes igazgatója minden segítséget meg is ígért, amikor átoltuk a két fél, Galántai és a boglári katolikus egyházközség között kötött bérleti szerző-

dést. Különösen két mondat hatott megnyugtatóan: „... A bérberevő köteles a bérleti idő alatt a kápolnát a további pusztulástól, illetve pusztítástól megóvni, ezeket megakadályozni... Kötelezi magát arra is, hogy a kápolnában semmi olyat nem rendez, ami a hívek megbotránkosását váltaná ki...”

Hegedűs László, a művelődési ház igazgatója így idézi fel ezeket a napokat: — Jó szívvel fogadtuk, fantáziát láttunk az elképzelemben.

A kriptát nem bérelte, az be volt falazva, csak *később* bontotta ki a barátaival együtt és dobálta ki onnan a csontokat, koporsómaradványokat. Be is költöztek a koporsók helyére...

A falu ezt akkor még nem tudta. Így kapott villanyt a kápolna, így hozták rendbe a környékbeliek *társadalmi* munkában a bokros részeket, így állított fel a tanács *padokat*, vagyis segítette Galántait... Az első, a második nyáron kezdett rendben alakulni a dolog.

— Nekem egyenesen tetszett, hogy a látogató halk gitározene vagy virágének mellett élvezheti a kiállított műveket, főleg a modern grafikákat — mondta *Bogdán Ferenc* tanácsstikár.

Tavaly viszont megromlott a viszony a tanács és Galántai között.

— Rengeteg kétes alak jelent meg a temetődombon, akiket Galántai a barátainak nevezett — közli *Bogdán Ferenc* tanácsstikár. — Viselkedésük, ápolatlan külsejük nyugtalanította a környék lakóit, meg az ide érkező üdülőket. Jöttek többen is hozzánk panaszsra, hogy enyhén szólva hiányos öltözötű fiatal lányok és fiúk szaladgálnak-bolondoznak-kiabálnak esténként a kápolna körül. És mind több Nyugatról érkezett vendég forgott a kápolnában *túl otthonosan*. Esténként pedig 40—50 főnyi ifjú hallgatóság tátozta a száját.

Egy jelenlevő fiú: — Mindenféle dologt mondott az a külföldi. Nem nagyon értem, mi köze a ketrecek az emberi ürülékhez, de ilyesmire beszélt. És a feje fölött ott lógott egy fénykép a Parlamentről.

Galántai figyelmét felhívták a községi tanácsnál, hogy minden nyilvános rendezvényhez *engedélyt* kell kérni, a programot pedig előzetesen *be kell mutatni*. Meg hogy a temetődombon kezd *torzulni* a dolog. De senki nem csapott az asztalra. Pedig a rendőrségtől is szóltak, hogy Budapestről mind több kétes egzisztencia érkezik Galántaihoz. Olyanok, akik kifejezetten keresik a tizenévesek társaságát, tömik a fejüket zöldséggel.

A nyári program

Galántai újra mindent *megígért*. Azt is, hogy rendet tart a kápolnánál, azt is, hogy a kriptában nem fognak többé főzni, azt is, hogy nem enged minden jöttment kóborlót megszállni a kóruson és az egykori oltáron, és nem ad okot sem az egyház híveinek, sem másoknak az erkölcsi és politikai felháborodásra.

Közben erre a szezonra készült. Milyen szándékkal? Amikor felkerestem budapesti műteremlakásában, azt válaszolta a Boglár '73-ról, amelyet valójában már tavaly kezdett szervezni, itthon is, külföldön is, mindenféle *törvényes* kötöttséget *félrelőve*:

— Teremtésben meghökkenő művészetet akartam — közli és fejtegetésbe kezd holmi kételymélyítésről meg új dimenziókról.

Am jómaga sem tagadja, hogy a külföldi szervezés már a szezon előtt, *engedély nélkül* megindult. „Konkrét költészet, vizuális irodalom, szövegobjektum, külföldi és magyar kollégák” — jelzi Galántai ideit, több színben, *nyomdai megnevezés nélkül* nyomtatott, országos és speciálisan boglári útvezető térképet is feltüntető *nyári programja*, amelyből sok minden kitűnik. Például, hogyan lehet Budapestről eljutni a boglári temetődombig; vagy ki az a hozzávetőleg 80 személy, akikhez így invitál a program: „Látogassa meg balatonboglári műtermemet, ahol a következő művészek meghívott vendégeim”. Mert, hogy ő nem hívott akármiket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is. Ezek közül *Pór György* vezet a két év hat hónapjaival, majd jön egy sereg olyan, aki eddig „csupán” rendőrhatalósági figyelemzetést kapott törvényszegéséért, aztán *Kovács Miklós* foglalkozás nélküli a héthavi börtönével, mint „színes” figura, *Gágyor Tibor* osztrák állampolgár, akinek annak idején jó oka volt szökni innen. Államunk megbocsátott neki s íme, most idejár ingyen fotókat készíteni a kápolnában; mondanom sem kell, hogy nem ingyen adja tovább. És politizálni, persze... Vajon csoda ezek után, hogy az anarchizmustól az antiszemitizmusig, a nacionalizmustól a kozmopolitizmusig, a szocializmusellenességig a maóizmusig minden káros

nézetet képviselő név megtalálható volt a nyári szeánzsokon? Név, amely mögött annyi a művészet, hogy viselője „művészi módon” érti a munkakerülést. Név, amely rendszerellenes „szimbólumokkal” fonódik össze. A nyáron három éjszakán át „színházat” is csináltak.

Egy ifjú néző a kápolna-színházról: — Lehetünk vagy hetvenen. A King-Kong ment. A Halász Péter volt a nagy majom nemiszerve, és ott aztán minden volt...

Vajon miféle művészet ez, vajon lehet-e igazi művészet emberzüllesztő?

Egy másik előadás ifjú nézője: — Spárgával összekötözték bennünket. Mindenkét. Nem szorosan, csak úgy, jelképesen. És volt egy nagy háló. Abban pörgött a művész, egy másik meg felolvast. Olyasmít, amit többféleképpen lehetett értelmezni.

— Politikailag?
— Szimbolikus volt, persze.

Ha kell — tiltunk

Botrányos volt tehát az idei nyár a boglári temetődomb körül. S bár a művelődési ház vezetője meg a tanács most már minden támogatást *megvont* Galántaitól, sőt figyelmeztették is a törvényes előírások betartására, valószínűleg azért jutott ide a dolog, mert korábban nem léptek fel *erélyesen, határozottan*, mint a község gazdái. (Pedig a faluban a falusi, a járásban a járási, a megyében a megyei vezetés a „gazda” és persze a felelős is a területén törtétekért.) A fél falu látta, hogy itt a művészet *megcsúfolása* folyik, hogy többről van már szó, mint csupán hóbortról: erkölcstelenségről, izlésrombolásról, ellenséges magatartásról. Olyasmiről, aminél egy szocialista község már nem elegendhet meg levelezgetéssel. *Tiltani kell!* Nem kell szégyelnünk, hogy a szocialista állam nevében tiltunk, ha társadalomellenes magatartást látunk!

— Azt mondják, ön művész, Galántai úr. A lapok több grafikáját közölték már. Miért nem ezzel törődik?

— Most már valóban nem akarok mással foglalkozni. Le is mondtam a kápolnát, a bérletet...

— Nem azért, mert az egyház pert indított ön ellen a bérlet felmondására?

— Nem azért. Jó szándékom volt. Én az előző produkcióik alapján hívtam művészbártaimot és ez lett belőle... Engem a művészet érdekelt. De látom, rázós produkció lett a három színház, amit bemutattunk. Erősen kétértelmű. Túl sok erkölcsi és politikai félreértésre adott okot.

— És a barátainak a viselkedése? Pauer Gyuláé például, aki berontott a nyáron az egyik boglári lakásba, hogy adjanak neki enni, és a kihívott rendőrséggel is szembeszállt. Hatósági közeg elleni erőszak miatt ítélték el... Ahogy gyorsan összeszámoltam, legalább harminc alkalommal ön is megsértette a különböző jogi előírásokat, a törvényes rendet. Úgy gondolja, hogy önre nem vonatkoznak a törvények, szabályok?

— Természetesen nem gondolom így!
— Úgy tudom, az idén Bogláron senki, így ön sem festett, rajzolt, alkotott. Miből élt?

— Önkéntes adományokból. Ezúttal.
— Az a bizonyos kolduspersely a kápolna előtt?

— Az nem. Az kiállítási tárgy volt.
— ?
— Ha mondom?! — feleli és váratlanul felnevet.

— Túl sok szemét gyűlt össze a boglári temetődombon...
— Elfogadom, rosszul csináltam. De ha segítséget kaptam volna... — próbálja áthárítani a felelősséget.

— Ugyan már! Mit ért ön „segítség” alatt? Segíteni túlságosan is segítették. Vagy inkább hagyták a dolgokat. Igazán segíteni azzal lehetett volna, ha gátat vetnek a tevékenységének. De vajon ezt értette volna segítségnek? Tud arról, hogy a helyi és a megyei tanács 25 évre kibérelte az egyháztól a kápolnát meg a környékét ifjúsági park és szoborkiállítás céljára?

— Nem tudok róla. De nem az lesz, amit én akartam. A Stúdió KISZ-t kellett volna bevonnom, ez az igazság — mondja és már hinném is, hogy szándékaiban társadalmilag elfogadhatóbbat akart. Körbematat kissé szűk műteremlakásában: — Most már itt dolgozom, magamnak vagyok egy időre...

Ekkor veszem csak észre: halkan zümmög a rádió. *Idegen* adó, magyar nyelven. Minő véletlen! És minő *véletlen* lesz, ha ugyanez az adó háborog az eseten; vagy úgy, hogy „micsoda erkölcsök”, vagy úgy, hogy „elnyomják a művészetet”? Vajon milyen érzésekkel hallgatja majd vendéglátóm a szemforgató kommentárt?

Hisz ha valaki, ő csak tudja, mi az igazság!

SZABÓ LÁSZLÓ